

- Перевірка моделі на адекватність за F-критерієм Фішера та графічним зображенням залишків регресійної моделі підтвердила її істотність;

- Проведений регресійний аналіз доводить необхідність вивчення впливу основних виділених факторів на обсяги транзиту вантажів Україною та її транзитної привабливості в цілому.

Проте, ключовою проблемою, все-таки, залишається обмеженість інформаційно-статистичної бази транзитних вантажопотоків Україною. Тому, для вивчення та застосування цілісного комплексу системи статистичних показників щодо транзитних вантажів України, необхідно переглянути наявну методологію формування статистичної звітності щодо показників зовнішньоекономічних вантажопотоків, і максимально наблизитися до розширення та удосконалення інформаційно-статистичного потоку даних.

УДК 311.311

1. Аблов А.С. Транзит як форма міжнародної торгівлі послугами : дис. ... канд. економ. наук 08.05.01 / А.С. Аблов.; НАН України; Інститут світової економіки і міжнародних відносин. – К., 2006. – 213 с. – Бібліогр.: С. 177-197.
2. Блудова Т.М. Розвиток транзитного потенціалу України: проблеми економічної безпеки : дис... доктор. економ. наук 21.04.01 / Т.М. Блудова; РНБО національний інститут проблем міжнародної безпеки. – К., 2006.
3. Голубова Г.В. Наукові дослідження в галузі транспорту [Текст] / Г.В. Голубова // 36. наук.праць №2 (35), 2012 р. Національна академія статистики, обліку та аудиту. – С.77-84.
4. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування: [Навч. Посіб.] / А.М. Єріна. – К:КНЕУ, 2001. – 170 с.
5. Сошникова Л.А. Многомерный статистический анализ в экономике: [Учеб. пособие.] / Л.А. Сошникова, В.Н. Тамашевич, Г. Уебе, М. Шефер. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 593 с.
6. Мхитарян В.С. Применения многомерного статистического анали за в экономических исследованиях / В.С. Мхитарян, Л.И. Трошин. – М.: МЭСИ, 1981. – 125 с.
7. Новікова А.М. Україна в системі міжнародних транспортних коридорів / А.М. Новікова – К.: НІПМБ, 2003. – 494 с.

Надійшла до редколегії 08.11.12

I. Гончар, канд. екон. наук, доц.
(КНУ імені Тараса Шевченка),
В. Бабірад-Лазунін, асп.
(КНУ імені Тараса Шевченка)

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРІВ НА РИНКАХ ГОЛОВНИХ ТОРГОВИХ ПАРТНЕРІВ

В статті реалізовано позиціонування українських товарів на зовнішніх ринках головних торгових партнерів, а також досліджено динаміку зміни позиції українських товарів на зовнішніх ринках.

Ключові слова: конкурентна позиція, зовнішня торгівля, спеціалізація експорту, імпортна залежність.

В статье реализовано позиционирование украинских товаров на внешних рынках главных торговых партнеров, а также исследовано динамику изменения позиции украинских товаров на внешних рынках.

Ключевые слова: конкурентная позиция, внешняя торговля, специализация экспорта, импортная зависимость.

The paper elucidates the positioning of Ukrainian goods at foreign markets of its major trading partners. Study analysis the dynamics of change in the position of Ukrainian goods at foreign markets.

Keywords: competitive position, foreign trade, export specialization, import dependence.

Постановка проблеми. Сьогоднішня економічна світова система характеризується високим ступенем взаємопроникнення національних економік. Україна не залишається на узбіччі, а активно шукає своє місце в світовому економічному просторі, через поступову інтеграцію до світових митних союзів. На теперішній час наша країна є членом ВТО і активно рухається до зони вільної торгівлі з ЄС.

На існуючому рівні інтегрованості України в світову економіку проявились ознаки слабкої конкурентоспроможності наших товарів на внутрішніх ринках головних торгових партнерів України. Подальша інтеграція України означатиме лише посилення конкуренції для вітчизняних виробників. Тому вкрай актуальним постає питання оцінки конкурентоспроможності вітчизняних виробників на поточному рівні інтегрованості економіки України та їх перспективи при завершенні інтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом у публікаціях Геєца В.М., Кінаха А.К., Полунева Ю.В., Жаліло Я. А., Макогона Ю.В., Лук'яненко Д.Г., Бурковського А.С. та інших вчених активно дискутуються питання щодо неготовності вітчизняної економіки витримати конкурентний тиск на неї з боку інших країн. З наукових доповідей фахівців походить дуже важливе твердження, що усталеної конкурентоспроможності досягають ті країни, які, оптимально реалізують свої національні переваги та постійно підвищують продуктивність праці, а також ефективно використовують ресурси, що акумулюються на міжнародних ринках товарів, послуг, інвестицій та інновацій [1, с.33].

Метою дослідження є оцінка сучасного рівня конкурентної позиції української продукції та її динаміки на ринках головних торгових партнерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В перші роки становлення української зовнішньоторгівельної статистики велика увага приділялася формуванню інформаційної бази, проте на сьогоднішній час, коли сформовано достатній масив даних, на перший план виступають задачі аналітичного характеру. Статистична інформація зовнішньоекономічної діяльності використовується для дослідження активності держави у сфері зовнішньої торгівлі та інших зовнішньоекономічних зв'язків в умовах переходу до ринку, а також для прийняття рішень, спрямованих на подальший розвиток та зміцнення конкурентної позиції України на ринках її головних торгових партнерів.

За оцінками вітчизняних і зарубіжних експертів до розпаду СРСР Україна мала значний ресурсовиробничий потенціал: 15 % світового видобутку залізної руди (1-ше місце у світі); 10 % світового обсягу виплавлення сталі та чавуну (2-ге місце у світі після США); 9 % світового видобутку вугілля (3-тє місце у світі після США та Англії); 12 % світового виробництва цукру (2-ге після Куби). Але за ефективністю використання цих ресурсів Україна посідає останні місця, набагато відстаючи від розвинутих країн світу [2].

Проте криза початку 90-х, яка супроводжувалась невдалою економічною політикою в середині країни та несприятливими умовами на зовнішніх ринках, внесли вагомий корективи в позиції України у світі. Порівняймо обсяги експорту по товарним групам за 2005 та 2011 роки (рис.1).

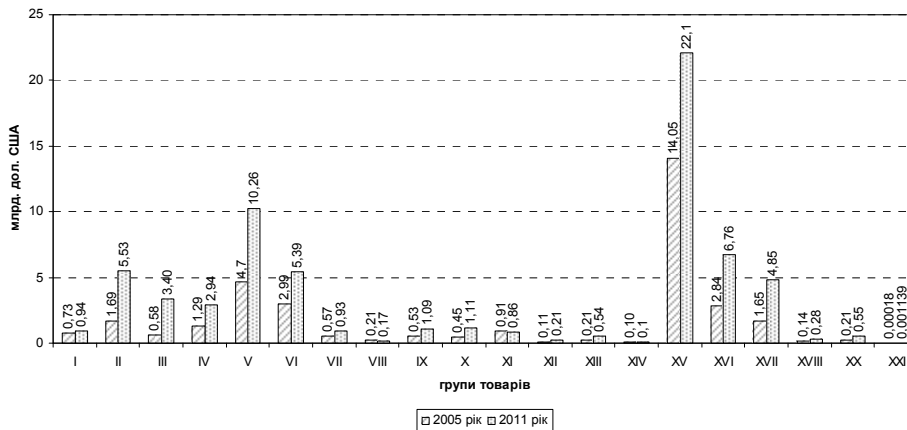

Рис. 1. Обсяги експорту товарів Україною в розрізі товарних груп за 2005 та 2011 роки

Джерело: Складена авторами за даними: [4]

З рис. 1 видно, що головною групою експорту товарів Україною за період з 2005 по 2011 роки була XV група (недорогоцінні метали та вироби з них), за значений період обсяг експорту зріс на 8,05 млрд дол. США (57,3 %), V група – мінеральні продукти, абсолютний приріст склав 5,55 млрд дол. США (118,3 %), II група – продукти рослинного походження, абсолютний приріст якої склав 3,83 млрд дол. США

(227,2 %), а також XVI і XVII групи – механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку та транспортні засоби та шляхове обладнання приріст яких склав 3,92 млрд дол. США (138,0 %) та 3,2 млрд дол. США (193,9 %) відповідно (загальна структура експорту подана на рис.2).

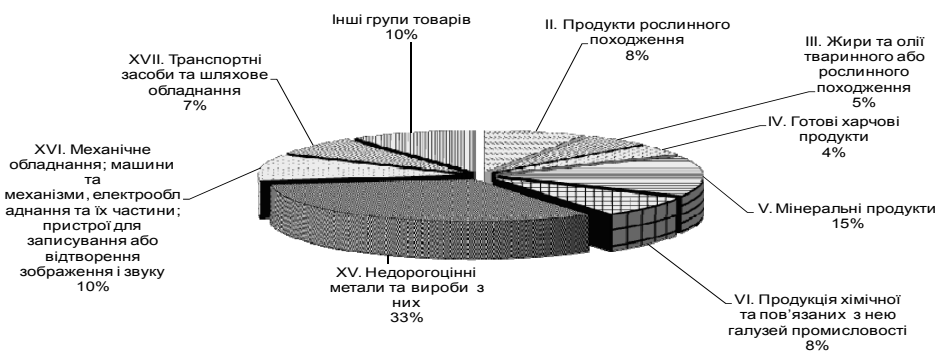

Рис. 2. Структура експорту товарів Україною у 2011 році

Джерело: Складена авторами за даними: [4]

Помірні зміни відбувались у групах виробів мистецтва (XXI група) – обсяг експорту зріс в 6,1 рази, а також жирів та олій тваринного або рослинного походження (III група) у 5,78 рази. Незважаючи на таке зростання, частки цих двох груп товарів в загальному обсязі експорту України у 2011 році складають близько 1 % та 5 % відповідно, тому на зміну загального обсягу експорту не впливають.

Найменші зміни в експортних позиціях відбулись в VIII групі, це шкіряна і хутряна сировина та вироби з них, на 0,04 млрд дол. США, а також товари XI групи, текстиль та вироби з текстилю, на 0,05 млрд дол. США. Частки цих груп товарів в загальному обсязі експорту склали 0,2 % та 1,2 % відповідно, що становлять 0,16 млрд дол. США, та 0,86 млрд дол. США.

Виходячи з характеру зміни обсягів експорту по товарних групах можна зробити висновок, що експортна орієнтованість зовнішньої торгівлі України за досліджуваний період не зазнала істотних змін. Головними

рисами експорту країни залишаються: недорогоцінні метали та вироби з них, продукти рослинного походження, мінеральні продукти – все це товари, які можна віднести до груп "сировина" та "напівфабрикати" – товари з низьким ступенем технологічного оброблення. Загалом низькотехнологічні вироби становлять 56 % всього експорту країни, я в міжнародному поділі ринків України вважається постачальником сировини. Сировинна структура експорту вказує на відсутність інноваційно-технологічного розвитку виробництва в країні, а відповідно і на маленькі розміри доходів, адже продаж більш високотехнологічного устаткування та сировини з глибшим ступенем оброблення дозволив би збільшити доходи країни.

Повну картину про зовнішню торгівлю України можна надати лише співставивши експортну орієнтованість з імпоротною залежністю країни. На рис.3 наведено обсяги імпорту Україною за 2005 та 2011 роки.

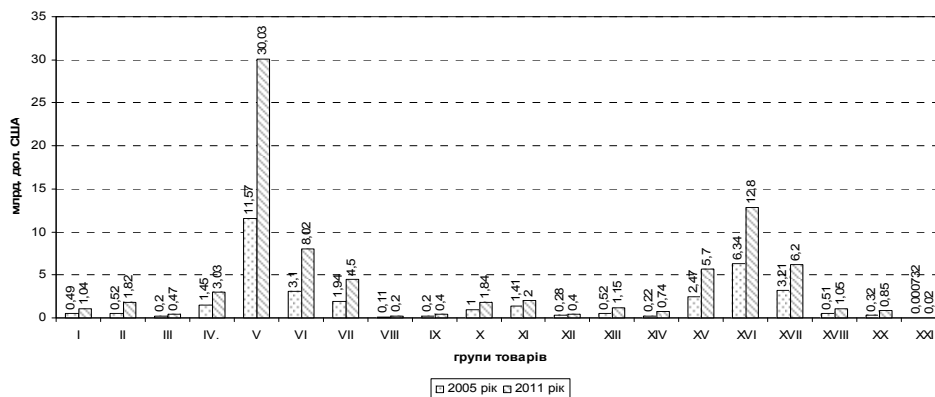

Рис. 3. Обсяги імпорту товарів України в розрізі товарних груп за 2005 та 2011 роки (млрд дол США)

Джерело: Складена авторами за даними: [4]

З рис. 3 видно, що найбільше Україною імпортувалось – мінеральних товарів (V група) – абсолютний приріст якої склав 18,46 млрд дол США; XVI група – механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку, абсолютний приріст якої склав 6,45 млрд дол. США.

Збільшилися обсяги імпорту виробів мистецтва у 33,18 рази, продуктів рослинного походження – 3,46 рази, а також дорогоцінних металів, каміння та вироби з них – 3,31 рази. Незважаючи на таке стрімке зростання частки цих груп товарів в загальному обсязі імпорту України у 2011 році в сумі складають менше 4% (загальна структура імпорту подана на рисунку 4).

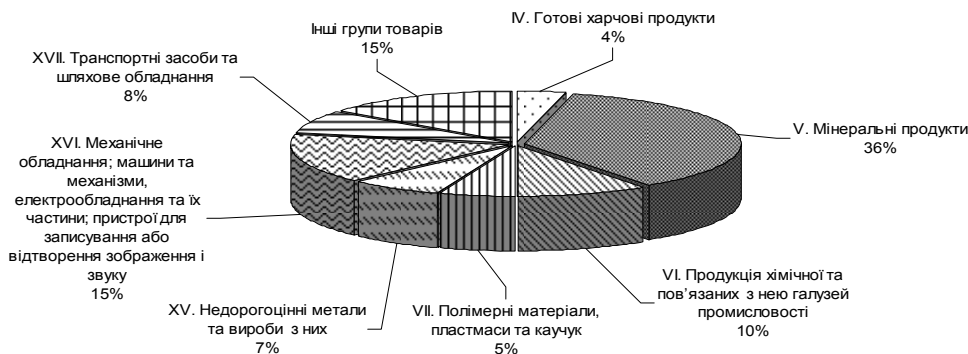

Рис. 4. Частки груп товарів в загальному обсязі імпорту товарів України у 2011 році

Джерело: Складена авторами за даними: [4]

З рис. 4 видно, що імпортна залежність країни характеризується: нестачею мінеральних продуктів (36,35 %); механічного обладнання, машини та механізмів, електрообладнання та їх частин; пристроїв для записування або відтворення зображення і звуку (15,4 %), а також продукцією хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (9,7 %). Загальний обсяг імпорту по цим групам – 50,84 млрд дол. США, або 61,5 % від загального імпорту.

Аналіз конкурентоспроможності виробників на світовому ринку здійснюється шляхом визначення конкурентної позиції країни (Ci), яка обчислюється як співвідношення коефіцієнтів покриття експорту за два періоди:

$$C_i = \frac{Ex_i^n}{Im_i^n} \div \frac{Ex_i^0}{Im_i^0} \cdot 100\%,$$

де Ex – обсяг експорту; Im – обсяг імпорту; i – країна, товарна група чи товар; n – період, що аналізується; 0 – база порівняння.

Показник C_i загалом по країні, товарній групі чи по окремому товару – визначає відносну порівняльну перевагу над партнером, або до напрямку торгових потоків. Якщо показники C_i досягають значення, більшого від 100 ($C_i > 100$) – вартість експорту даної товарної групи перевищує вартість імпорту. Тому у випадку збереження такої тенденції протягом тривалішого часу можна зробити висновок, що така країна спеціалізується на виробництві певного товару і має конкурентну перевагу на зовнішніх ринках [3, с.196].

Таблиця 1. Базисна зміна показника конкурентної позиції України до 2005 року, %

Товарні групи	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	Сі	Сі	Сі	Сі	Сі	Сі	Сі
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	100,00	41,68	66,09	31,41	32,08	42,39	61,73
II. Продукти рослинного походження	100,00	90,01	62,17	118,17	123,83	78,80	94,40
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	100,00	176,64	153,79	110,32	166,75	201,41	251,81
IV. Готові харчові продукти	100,00	94,92	110,77	105,87	115,61	115,61	109,38
V. Мінеральні продукти	100,00	70,44	60,79	68,05	61,06	78,28	83,95
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	100,00	90,24	78,87	75,11	48,99	55,96	69,62
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та каучук	100,00	107,08	97,45	75,09	71,25	63,06	70,23
VIII. Шкіряна і хутряна сировина та вироби з них	100,00	118,45	130,16	81,46	75,53	51,64	44,41
IX. Деревина і вироби з деревини	100,00	85,20	82,68	54,96	89,19	90,78	102,72
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	100,00	112,30	111,41	105,30	129,86	125,35	133,00
XI. Текстиль та вироби з текстилю	100,00	103,12	102,45	72,16	77,41	57,32	66,79
XII. Взуття, головні убори, парасольки	100,00	125,27	176,76	86,91	130,74	92,38	149,72
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу, кераміки, скла	100,00	81,71	85,39	84,11	105,99	105,99	112,14
XIV. 71 Дорогоцінні метали, каміння та вироби з них	100,00	161,21	123,58	32,11	118,90	55,32	30,57
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	100,00	86,73	77,03	75,89	84,16	73,79	68,18
XVI. Механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку	100,00	94,40	105,06	105,77	178,85	154,95	117,89
XVII. Транспортні засоби та шляхове обладнання	100,00	78,62	78,20	69,49	143,46	173,12	152,15
XVIII. Прилади і апарати оптичні, для фотографування або кінематографії; апарати медико-хірургічні; годинники; музичні інструменти	100,00	78,22	71,72	70,98	148,55	101,76	96,11
XX. Різні товари і вироби	100,00	92,07	89,61	64,23	91,88	90,38	97,10
XXI. 97 Вироби мистецтва	100,00	80,91	235,04	69,02	271,53	45,95	18,37

Джерело: Складена авторами за даними: [4].

З таблиці 1 бачимо ситуацію, коли Україна має компаративну перевагу по таким групам товарів як жири та олії тваринного або рослинного походження, готові харчові продукти, деревина і вироби з деревини, маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів, взуття, головні убори, парасольки, вироби з каменю, гіпсу, цементу, кераміки, скла, механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку, транспортні засоби та шляхове обладнання. По групам живі тварини; продукти тваринного походження, продукти рослинного походження, мінеральні продукти, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, полімерні матеріали, пластмаси та каучук, текстиль та вироби з текстилю, різні товари і вироби ми маємо змогу бачити ситуацію, коли Україна бореться за позицію на міжнародному ринку товарів. Дуже цікава ситуація склалу-

ється з групами товарів XIV, XV, XVIII – показники Сі по цим групам знижуються, але під час кризи 2008-2009 років показники значно зросли, при чому недорогоцінні метали та вироби з них в загальному обсязі експорту товарів України склали 12,8 млрд дол. США, частка їх складала 32,28 %.

Що ж стосується конкурентної позиції на ринках головних партнерів України – то з таблиці 2 бачимо ситуацію, коли наша держава втрачає позицію на просторах США, але на теренах Російської Федерації ми маємо беззаперечних успіх. Щодо Китаю, Білорусії, Польщі та Німеччини – Україна бореться за позицію на цих ринках. Ця залежність демонструє ситуацію, коли такі країни як США з рівнем розвитку своєї промисловості та економіки вже не потребує нашої продукції, тим часом коли Російська Федерація, з іншої сторони, не в змозі купувати продукцію за вищими цінами. З цієї ж думки не всі країни ЄС задовольняє якість та ціни наших товарів.

Таблиця 2. Динаміка показників Сі в торговельних оборотах України з її основними партнерами за 2005–2011 роки, %

Країни	Сі						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
США	100,00	102,03	55,80	51,13	14,33	33,83	31,69
Російська Федерація	100,00	109,63	126,84	139,24	111,40	117,88	114,74
Китай	100,00	60,08	33,24	24,89	133,55	71,29	88,45
Білорусь	100,00	102,75	114,04	79,00	78,44	77,65	47,68
Країни ЄС	100,00	88,93	74,62	74,82	73,52	81,41	83,13
Польща	100,00	88,52	77,96	76,33	80,11	88,61	121,54
Німеччина	100,00	81,81	76,62	71,18	91,62	88,33	69,66

Джерело: Складена авторами за даними: [4].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, як узагальнюючий підсумок, можна стверджувати, що Україна має певні переваги у торгівлі по деяким групам товарів з країнами-партнерами. В основному ці переваги були забезпечені за рахунок продуктів рослинного походження, мінеральних продуктів, а також механічного обладнання; машин та механізмів, електрообладнання та їх частини; пристроїв для записування або відтворення зображення і звуку. За результатами аналізу можна стверджувати, що на ринках партнерів національні това-

ривиробники втрачають свої позиції, збільшуючи обсяги імпорту, а не експортуючи товари національного виробництва. Показник Сі нам демонструє, що імпорт зростає швидшими темпами ніж експорт, тим самим знижуючи конкурентну позицію України на ринках більш розвинутих країн, таких як США та Німеччина. Щодо Російської Федерації бачимо протилежну тенденцію – спроможність впевнено конкурувати з їхніми товаровиробниками.

Загалом оцінюючи позицію України на ринках головних торгових партнерів можна стверджувати, що роль нашої країни у світовому торговому просторі залиша-

ється вкрай низькою. Україна не спромоглась вийти на високотехнологічні ринки зі своїми товарами, залишившись сировинним придатком багатих країн. Структура зовнішньої торгівлі не стимулює економіку до інноваційного розвитку, тому без негайних реформ у внутрішній політиці і зміни зовнішніх пріоритетів неможливо змінити роль України у світовому торговому просторі.

УДК 336. 76.311

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ РОЛІ ФОНДОВОГО РИНКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Вивчено вплив основних факторів, що характеризують стан сучасного фондового ринку в Україні на соціально-економічний розвиток країни.

Ключові слова: фондовий ринок, моделювання, показники щільності зв'язку, валові інвестиції, обсяги торгів, валова додана вартість, рівень безробіття.

Изучено влияние основных факторов, которые характеризуют состояние современного фондового рынка в Украине, на социально-экономическое развитие страны.

Ключевые слова: фондовый рынок, моделирование, показатели тесноты связи, валовые инвестиции, объемы торговли, валовая добавочная стоимость, уровень безработицы.

The paper assessed the influence of the main factors that characterize the state of the modern stock market in Ukraine on the socio-economic development of the country.

Keywords: stock market, simulation, density of communication indicators, gross investment, trade volumes, gross added value, the unemployment rate.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації економічного розвитку фондовий ринок повинен забезпечити фінансово-економічну стабільність країни на базі ефективного використання реальних інвестиційних потоків. Аналіз проблем розвитку фондового ринку сучасними науковими методами у просторі єдиної економічної системи дозволяє визначити оптимальний рівень ринку як фактору розвитку економічних, соціально-політичних, демографічних та екологічних чинників геополітичного комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку фондового ринку присвячені роботи видатних вчених, зокрема М.Ю. Алексєєва, Б.М. Альохіна, А.І. Басова, В.А. Галанова, І.В. Галкіна, Колби Р., Майерс Т., І.Ю. Коршева, Я.М. Міркіна, О.М. Мозгового, О.І. Мертенса, О'Брайен Дж., Шривастова С., В.С. Торкановського, В.Б. Тиркало, Тьюлз Р., Бредлі Е., Тьюлз Т., В.Д. Шведова. Ними були розглянуті основні економіко-фінансові засади становлення та розвитку фондового ринку, біржової справи, ринку цінних паперів, фондових індексів та інших фінансових інструментів.

Разом з тим, вивчення впливу фондового ринку на макроекономічні індикатори потребують моделювання та подальшого комплексного аналізу. Отже, **метою роботи є** вивчення впливу сучасного стану фондового ринку в Україні на соціально-економічні результати країни.

Сучасний стан фондового ринку оцінювався за системою показників: валові інвестиції у підприємства всіх форм власності; обсяги торгівлі цінними паперами (обсягів виконаних угод); інвестиції у найбільш важливі стратегічні об'єкти. Серед кінцевих результатів діяльності були вибрані наступні показники: валова додана вартість на одну особу; рівень безробіття; рівень забруднення навколишнього природного середовища. Аналіз проводився за офіційними статистичними даними [7, с. 33; 3, с. 17-32].

Виклад основного матеріалу дослідження. Процеси взаємозв'язків та взаємозалежності можна вивча-

1. Майорова І.М. Європейська інтеграція та проблеми конкурентоспроможності економіки України [Текст] // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2006. – №5 (28). – с.33-39. 2. Моторин Р. Україна на ринках недорогих металів (Статистичне дослідження) [Текст] / Р.М. Моторин, Т.М. Моторина // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. – №6 (41). – С.93-104. 3. Шлюсарчик Б. Міжнародна конкурентна позиція країни: досвід Польщі [Текст]: [монографія] / Б. Шлюсарчик. – Д.: ДУЕП, 2004. – 324 с. 4. Зовнішня торгівля України за товарними групами з усіма країнами [Електронний ресурс] // Державна митна служба України: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/> /- Назва з екрана.

Надійшла до редколегії 09.11.12

О. Євсєнко, канд. екон. наук, доц.
(КНУ імені Тараса Шевченка)

ти за допомогою відповідних методів та моделей. Кореляційно-регресійний аналіз є одним з основних статистичних методів дослідження залежної випадкової величини Y від випадкових змінних X. Цей метод використовується тоді, коли дані спостереження можна вважати випадковими. Вони вибираються з генеральної сукупності, що розподілена за багатомірним нормальним законом. Показники кореляційного зв'язку, які обчислені за обмеженою сукупністю, виступають лише оцінками тієї чи іншої статистичної закономірності. При цьому необхідно враховувати, що в будь-якій сукупності зберігається елемент, який не повністю погашається випадковістю. Тому необхідна статистична оцінка ступеня точності і надійності параметрів кореляції і регресії. Під надійністю розуміють ймовірність того, що значення параметру, який ми перевіряємо, не дорівнює 0 і не включає в себе величину протилежних знаків. Оцінка ймовірності параметрів кореляції проводиться по загальновідомим правилам перевірки статистичних гіпотез, які розроблені математичною статистикою, зокрема, шляхом порівняння оцінюваної величини з середньою випадковою похибкою оцінки. [6, с. 87].

За результатами проведеного кореляційно-регресійного аналізу визначення впливу факторів, що характеризують стан сучасного фондового ринку в Україні на показник валової доданої вартості на одну особу (DV) було одержано наступне рівняння регресії:

$$Y = 1827,88 + 351,39 \cdot X_1 + 173,62 \cdot X_2 + 124,45 \cdot X_3 \quad (1)$$

Аналізуючи коефіцієнти регресії B, треба визначити, що при збільшенні 1-го фактору F₁ (валових інвестицій у підприємства всіх форм власності) на 1 тис. грн, валова додана вартість зростає на 351,39 грн.; при збільшенні 2-го фактору F₂ (обсягів торгівлі цінними паперами) на 1 тис. грн, валова додана вартість зростає на 173,62 грн.; і при збільшенні 3-го фактору F₃ (інвестицій в стратегічні об'єкти) на 1 тис. грн, валова додана вартість зростає на 124,45 грн.